

Căsătorie *versus* coabitare. O analiză comparativă

Mihaela Prună

Universitatea Româno-Americană

Majoritatea cercetătorilor, indiferent de preocupări sau de interese, acceptă faptul că în ultimele decenii ale secolului al XX-lea „familia” și-a modificat nu numai forma și conținutul, dar și semnificația în raport cu schimbările sociale suportate de societățile contemporane, în special cele occidentale. Astfel, termenul acoperă astăzi o realitate diversă, transgresând caracteristicile tradiționale. În ultimele decenii, tot mai des se vorbește despre stiluri alternative la viața de familie, incluzând aici de la celibat până la coabitarea consensuală. Articolul de față propune o analiză comparativă privind menajul liber în comparație cu căsătoria, coabitarea fiind privită ca alternativă la căsătorie sau ca fază finală a procesului de logodnă.

O abordare obiectivă a fenomenului coabitării demonstrează existența unor evidente diferențe între cuplurile care locuiesc împreună fără a avea planuri concrete de a-și legitima relația și cele care intenționează să-și legalizeze legătura prin căsătorie. Studiul gravitează în jurul acestei distincții prin raportare la elemente comune cu căsătoria, precum existența vieții sexuale și conviețuirea într-un spațiu comun.

Problematika relației dintre coabitare și căsătorie, studiul aspectelor care apropie sau, dimpotrivă, diferențiază cele două forme de conviețuire suscită interesul cercetătorilor în domeniul sociologiei familiei. Pe de o parte, literatura de specialitate consemnează existența unor abordări care tratează coabitarea ca alternativă la căsătorie, iar pe de altă parte propune o analiză a uniunilor consensuale ca „preludiu premarital”, altfel spus, ca o etapă în existența cuplurilor, anterioară căsătoriei. O analiză comparativă între coabitarea

consensuală și căsătorie reliefează o serie de asemănări, dar și deosebiri între cele două stiluri de conviețuire¹.

Studii și cercetări realizate în ultima perioadă asupra coabitării au permis acumularea unor informații suficiente care au stat la baza luării unor decizii și hotărâri de ordin legislativ, social sau economic. Oricare ar fi indicatorii după care putem analiza și explica o analiză comparativă, trebuie remarcat că există anumite puncte comune care merită reliefate.

Coabitarea ca menaj premarital

Privind coabitarea în raport cu căsătoria, dintr-o anumită perspectivă, putem spune că ea este asemeni unui experiment, dacă tratăm uniunea consensuală ca o etapă premergătoare căsătoriei. Ea este, altfel spus, o încercare. O încercare cu scopul de a explora situații specifice vieții în doi prin care fiecare partener poate să înțeleagă mecanismele conviețuirii în cadrul cuplului. Sub această accepțiune, coabitarea consensuală, spre deosebire de căsătorie, nu implică sau nu necesită un angajament de a sta împreună pe viață. Această caracteristică explică, într-o anumită măsură, de ce concubinajele se destramă mult mai ușor decât căsătoriile. Bumpass și Sweet (1989), atrăgeau atenția asupra faptului că relațiile de coabitare nu durează atât de mult ca și cele de căsătorie. Ideea a fost dezvoltată de Sanchez, Manning și Smock în 1998². Nivelurile mai scăzute de angajament, din cadrul relației cuplurilor coabitante, pot fi un indiciu al formei de relație, diferită din punct de vedere calitativ.

Ca orice experiment, coabitarea pornește de la premise ipotetice și urmărește verificarea acestora pe o perioadă determinată de timp. Așa se explică de ce opțiunea pentru traiul liber ține cont de nevoi de moment, individuale, și nu urmărește consistența și persistența în timp a relației.

Dacă, la prima vedere, putem afirma că acest stil de viață prezintă particularități ce avantajează individul dornic să facă alegeri în viață după ce s-a confruntat cu situații concrete și a învățat să le facă față, trebuie să remarcăm totuși limitele acestui mod de conviețuire.

Natura experimentală, nepermanentă și descurajată social, a coabitării împiedică posibilitatea acestui tip de parteneriat de a se bucura de multe din beneficiile căsătoriei.

Nesiguranța în privința stabilității și longevității relației face ca investirea în relație să fie mult mai riscantă decât în căsătorie. În general, partenerii cuplului conjugal devin disponibili la efort conjugal în vederea atingerii unor obiective pe termen lung, plecând de la ideea că alegerea partenerului este pentru totdeauna. Coabitării, percepând instabilitatea determinată de lipsa constrângerilor și individualismul lor, evită să se angreneze în proiecte ample a căror finalitate se lasă mult așteptată. Orice efort este cântărit pentru a se evita pierderile. „Nu-mi fac iluzii ca să n-am deziluzii”, pare a fi unul dintre principiile după care se ghidează partenerii uniunilor consensuale atunci când este vorba despre acțiuni comune cu scopul atingerii unor obiective subordonate noțiunii de „noi”. Nesiguranța față de partener face ca uniunile consensuale să producă mult mai puțin în comparație cu cuplurile căsătorite. Delimitarea clară a rolurilor în familie, stabilirea cu exactitate a drepților și responsabilităților legale în căsătorie – a soților, unul față de celălalt și între părinții căsătoriți și copii – stimulează productivitatea. În același timp, dimensiunea determinată a coabitării reduce din câștigurile de care s-ar putea bucura coabitării prin implicarea familiei sau a prietenilor în sprijinirea sau susținerea relației. Părinții unui membru al unui cuplu care coabitează nu sunt înclinați să investească în partener din punct de vedere emoțional sau financiar până când nu văd că relația va fi pe termen lung.

Tendința partenerilor de a merge pe drumuri paralele, fiecare fiind concentrat pe propria-i persoană, reduce, alterează o altă funcție fundamentală a familiei tradiționale, cea de solidaritate.

Cu toate că se vorbește foarte mult despre apariția modelelor alternative la familia tradițională și se lansează ipoteze

potrivit cărora familia este în declin, iar căsătoria riscă să-și piardă consistența socială, înregistrăm un paradox.

Așa cum am mai menționat, cu cât s-a diversificat mai mult stilul de a conviețui, cu atât s-a întărit, la nivelul opiniei comunitare, convingerea în eficiența căsătoriei.

Un argument în acest sens este reprezentat de rata mare a cuplurilor coabitante care aleg să-și instituționalizeze relația. Un alt argument este reprezentat de raportarea masivă a coabitantilor la modelul familiei prin căsătorie și dorința lor, direct sau indirect exprimată, de a nu fi considerați diferiți de cei care trăiesc căsătorii. Remarcăm temerea acestora de a se îndepărta de modelul de menaj recunoscut social, justificată într-un fel, dacă ne raportăm la riscurile sancționatorii la care se expun.

Coabitarea ca alternativă la cuplul legalizat

O a doua direcție de interpretare a uniunilor consensuale propune definirea coabitării ca o alternativă la mariajul tradițional. Altfel spus, vorbim de un stil de conviețuire nou, care permite existența cuplului și care reproduce, parțial, caracteristicile tradiționale ale vieții în doi. Analiza coabitării din perspectiva ideii de alternativitate la căsătorie ne oferă o imagine complexă și definită a ceea ce înseamnă în fapt traiul în comun în afara cadrului social și legal acceptat. De altfel, DEX-ul ne propune o accepție sintetică a concubinajului prin expresia „căsătorie nelegitimă”, exprimând astfel conexiunile evidente, întărite istoric și cultural, dintre căsătorie și coabitare consensuală.

Remarcăm în acest moment că, indiferent de zona socio-culturală în care se dezvoltă, cuplul consensual se formează,

se dezvoltă și funcționează după aceleași repere ca și cel familial. Altfel spus, ambele stiluri de viață pornesc de la un model structural standardizat, în care se regăsesc componenta numerică, generațională, structura de roluri și status-urile aferente sau structura de autoritate. Această constatare ne determină să presupunem că respectivele forme de trai diferă nu atât sub aspectul structurii, ci mai mult sub aspectul funcționalității. Aici putem vorbi de diferențe semnificative legate de percepția partenerilor față de cuplu, față de ideea de a împărtăși în comun din bucuriile și necazurile celuilalt, față de descendență sau față de implicarea în rezolvarea unor probleme comune sau specifice celuilalt partener.

Căsătorie și coabitare: asemănări și deosebiri

Asemănarea fundamentală cu căsătoria se reflectă mai ales în raportarea permanentă la modul de organizare standardizată a vieții în doi. Coabitarea copiază structural și chiar funcțional familia constituită prin căsătorie, dar prezintă caracteristici care o diferențiază fundamental. Coabitantii consideră, în general, că fiecare partener este responsabil de a se susține financiar. Așadar, ei nu au responsabilități financiare față de partenerii lor și majoritatea nu au resurse financiare comune, considerând că n-au obligații financiare față de partener. Ei își asumă totodată libertatea de a dezvolta activități și de a se implica în acțiuni sociale independent de partener, fără a ține cont de interesele acestuia sau de interesele cuplului. Demersul este particular, în scopul satisfacerii nevoilor individuale și atingerii unui anumit grad de confort și satisfacție.

Limitele și, în unele cazuri, chiar lipsa unui cadru legal și instituțional fac din

coabitare un mediu de viață instabil și plin de neînțelegeri. Orizontul temporar limitat și viitorul nesigur al relației poate descuraja cuplurile care coabitează de a face multe gesturi care măresc productivitatea și acumularea de bunuri în cazul cuplurilor căsătorite. Coabitarea pare, de asemenea, mai atractivă pentru persoanele cărora le lipsesc mijloacele necesare pentru căsătorie.

Un alt element relevant în studiul caracteristicilor coabitării în raport cu forma acceptată social și legală de conviețuire se referă la gradul de implicare în activități extradomestice și repartizarea beneficiului obținut de către parteneri. Economiiștii consideră că sporul de productivitate înregistrat la persoanele căsătorite vine din stilul de viață mai stabil și mai așezat al căsătoriei. Potrivit majorității înțelegerilor care guvernează coabitarea, partenerii nu își asumă responsabilitatea financiară de a se susține reciproc, așa că femeia nu va beneficia de câștigurile mai ridicate ale partenerului.

Sub raportul relațiilor intime, coabitantii promovează la nivel declarativ principiul relațiilor sexuale numai cu partenerul de cuplu, dar evaluările specialiștilor arată o rată mai mare de infidelitate decât în cazul cuplurilor soț-soție. Lipsa unor norme impuse care determină asumarea de responsabilități conferă coabitantilor o mai mare libertate de mișcare în privința dezvoltării unor relații paralele.

Ideea de fidelitate, de responsabilitate morală sau de sacrificiu pentru confortul celuilalt capătă semnificații diferite într-un cuplu consensual. Istoricul constituirii acestuia care, așa cum am mai menționat, își are geneza în nevoia indivizilor de a-și asigura propriul lor confort, independent de al celui de lângă ei, explică, în parte, percepția și atitudinea diferită pe care coabitantii o au față de aceste valori și norme caracteristice familiei tradiționale.

În cuplurile consensuale, satisfacerea nevoilor personale devine prioritară, iar atenția față de altfel de repere morale scade în intensitate. Însăși definiția coabitării, care evidențiază lipsa normativului ca fundament al constituirii cuplului, explică manifestările libere ale partenerilor.

Fidelitatea în cuplul modern nu mai este doar un element de moralitate, ci a devenit o obligație întărită prin lege. Codul familiei vorbește în termeni de îndatorire despre devotamentul față de partenerul ales, infidelitatea putând fi invocată drept cauză pentru un eventual divorț.

Legat de infidelitate, un element ce ne permite identificarea caracteristicilor coabitării în raport cu căsătoria este activitatea sexuală a partenerilor. Nu este o surpriză faptul că preferința pentru concubinaj este determinată de dorința partenerilor de a avea relații intime fără ca lucrul acesta să impună responsabilități specifice sau să oblige în vreun fel. În general, coabitarea și problematica ei, dacă o reducem la aspectele de ordinul relațiilor dintre parteneri, gravitează în jurul intimității.

Ei împart o viață sexuală activă. Accesul facil la un partener sexual este un beneficiu al căsătoriei de care se bucură și cuplurile coabitante. Sexul pare să fie o parte cheie a înțelegerii coabitării. Potrivit Monitorizării Sănătății Naționale și Vieții Sociale din 1992 (SUA), bărbații și femeile care coabitează întrețin lunar mai multe raporturi sexuale decât cuplurile căsătorite. Aparent informația este în avantajul coabitantilor dar, în realitate, nu putem ignora alte aspecte legate de coabitare prin care putem explica aceste relevanțe statistice. Cel mai adesea frecvența mare a relațiilor sexuale între parteneri se înregistrează în primii ani de conviețuire. Este o concluzie valabilă indiferent de tipul de menaj: conjugal sau consensual. În același timp, să nu uităm faptul că durata de viață a coabitărilor

este mult mai redusă decât a căsătoriilor. Astfel, putem lansa ipoteza că, practic, durata coabitării coincide cu perioada de început a constituirii familiei în urma căsătoriei.

În timp ce cuplurile în concubinaj au cel puțin tot atâtea contacte sexuale ca și cele căsătorite, celei dintâi nu par să se bucure de ele în aceeași măsură. Pentru bărbați, a avea o soție este mai confortabil decât să locuiască împreună cu cineva: 48% dintre soți spun că relațiile sexuale cu partenera lor sunt extrem de satisfăcătoare emoțional, în comparație cu doar 37% din bărbații care coabitează. 39% din bărbații care coabitează găsesc sexul satisfăcător fizic, în comparație cu 50% dintre bărbații căsătoriți. Pentru femei cifrele comparabile sunt: 39% din femeile coabitante și 42% din femeile căsătorite care spun că sunt extrem de satisfăcute emoțional de sexul cu partenerul lor³.

În fapt, nu frecvența sau intensitatea relațiilor sexuale este elementul care diferențiază cele două moduri de viață, ci exclusivitatea sexuală, definită prin necesitatea de a avea un partener constant și de a manifesta fidelitate în relație. Normele în privința relației dintre sex și căsătorie s-au schimbat foarte mult în ultimii ani. Sexul premarital nu mai este un subiect tabu și nu mai apare în societatea modernă ca o situație ce compromite și crează discriminare. Totuși, s-au schimbat foarte puține în ceea ce privește fidelitatea în cuplu. Aproape toate persoanele care sunt căsătorite sau chiar cele care locuiesc împreună cu cineva spun că se așteaptă ca relația să fie exclusivă sexual. În Monitorizarea Sănătății Naționale și a Vieții Sociale (SUA), 94,6% dintre coabitanti și 98,7% dintre persoanele căsătorite se așteaptă ca partenerul să le fie fidel din punct de vedere sexual.

Renata Forste și Koray Tanfer (1996) găsesc cifre izbitor de asemănătoare în Monitorizarea Națională a Femeilor. Femeile căsătorite, conform statisticilor, sunt foarte puțin pasibile de a avea un al doilea partener sexual – 4%, în comparație cu 20% dintre femeile care coabitează și 18% din femeile care merg la întâlniri. Comportamentul femeilor se schimbă dramatic în momentul în care se căsătoresc, cu un declin considerabil al șanselor de a avea un al doilea partener sexual. Forste și Tanfer concluzionează că mariajul în sine sporește exclusivitatea sexuală, iar coabitarea are, la acest capitol, rezultate mai bune decât practica „întâlnirilor”.

Funcția de socializare specifică familiei este preluată și, totodată, distorsionată de către coabitanti. Natura coabitării, regulile după care operează și așteptările pe care le au partenerii unii de la ceilalți și de la relație sunt o sursă inepuizabilă de probleme și situații ce îngreunează dialogul și crează premise pentru dispute. Rolul de părinte al unui partener coabitant față de copiii celeilalte persoane nu este bine definit. Educația se face după reguli stabilite *ad-hoc*, fiind la dispoziția adultului, iar recunoașterea autorității paterne de către minori este bruiată de poziția bazată pe indiferența afectivă a acestora.

Existența copiilor în uniunile consensuale atrage după sine redimensionarea unor funcții, dar și modificări la nivelul rolurilor și status-urilor coabitantilor. Copiii din familiile formate din cupluri căsătorite se bucură de un mediu economic mult mai bun decât copiii din familiile coabitante sau formate dintr-un singur părinte⁴. Hao Ling Xin (1996) remarca, de asemenea, că modelul coabitării nu incumbă obligații de părinte, mai ales în cuplurile în care unul dintre coabitanti are un copil dintr-o relație anterioară. Altfel spus, partenerul

părintelui nu se obligă, nici financiar, nici instrumental la creșterea copilului.

Dincolo de aspectele de ordin economic, avem de-a face și cu aspecte ce țin de dezvoltarea emoțională și comportamentală a copiilor. „Acei copii ai familiilor formate din cupluri care coabitează sunt dezavantajați din toate aceste puncte de vedere, manifestând o dezvoltare emoțională mai slabă – note mai mici și mai multe comportamente supărătoare decât copiii din familiile căsătorite formate din doi părinți – semănând foarte bine cu copiii familiilor recăsătorite sau formate dintr-un singur părinte. Structura însăși a familiei este strâns legată de bunăstarea copiilor, chiar și când luăm în calcul educația, venitul și ocupația părinților și valorile și comportamentele parentale”, scria Hao Ling Xin (1997). Existența unor modele pozitive care se bucură de o recunoaștere formală explică particularitățile comportamentului social și psihologic al copiilor ce trăiesc într-un menaj de tip coabitant.

Alegerea coabitării ca stil de viață pare să distanțeze persoanele de unele instituții sociale importante cum ar fi vecinătatea. Comunitatea ce repudiază sau contestă existența acestui mod de conviețuire manifestă ostilitate și, implicit, tendință de etichetare negativă a celor care preferă traiul liber. Acordarea sinonimului de „căsătorie nelegitimă” transferă la nivelul opiniei publice responsabilitatea etichetării prin prisma raportării la legal/nelegal a concubinajului. Cosiderându-l nelegal, în sensul inexistenței normei juridice care să-i confere un statut definitoriu, societatea a permis conturarea unui model de interpretare

a acestui stil de viață în termeni de devianță, anormalitate, ilegalitate.

Câteva concluzii...

Sintetizând, prima remarcă ce trebuie reținută, întrucât permite o analiză diferențiată și obiectivă a fenomenului coabitării, se referă la existența unor diferențe semnificative între cuplurile care locuiesc împreună fără a avea planuri sigure de căsătorie și cuplurile coabitante care intenționează să se căsătorească (cuplurile coabitante logodite). Elemente pe care coabitarea și căsătoria le au în comun se rezumă la : existența vieții sexuale, conviețuirea într-un spațiu comun (casă sau apartament).

Din nefericire, datele arată că în cuplurile coabitante care nu se gândesc la căsătorie gradul de satisfacție, nivelul de bunăstare, normalitatea relațiilor dintre parteneri și dintre părinți și copii sunt inferioare celor din cuplurile conjugale. Asemănări se înregistrează între cuplurile coabitante logodite și cuplurile căsătorite.

Toate aceste relevanțe ne supun atenției o altă problemă : cea a susținerii formale a coabitării. În condițiile în care acest stil de viață prezintă atâtea dezavantaje, care ar trebui să fie reacția comunității? Logica socială ne îndeamnă să promovăm un discurs anticoabitare. Ce ar presupune el în fapt? Ce mijloace poate folosi societatea pentru a descuraja acest stil de viață?

Un lucru este cert. O distincție formală între coabitare și căsătorie trebuie realizată, de vreme ce practica ne convinge de existența lor. Orice analiză unilaterală poate conduce însă la discriminare.

Note

1. Linda J. Waite. (1988). *Cohabitation : A Communitarian Perspective*. University of Chicago, The communitarian network, comnet@comunitariannetwork.org.
2. Sanchez, L., Manning, W. și Smock, P., Sex-specialized or collaborative mate selection? Union transitions among cohabitators. *Social Science Research*, 27, 280-304.
3. Linda, Waite. (1988) *op.cit.*
4. Hao, Ling Xin. (1996). Family Structure, Private Transfers and the Economic Well-Being of Families with Children. *Social Forces*, 75, 269-292.

Bibliografie

- Bumbass, Larry și James Sweet. (1989). National Estimates of Cohabitation. *Demography*, 26, 615-625.
- Forste, Renata și Koray, Tanfer. Sexual Exclusivity Among Dating, Cohabiting and Married Woman. *Journal of Marriage*.
- Hao, Ling Xin. (1997). Family structure, Parental Input and Child Development. Paper presented at the meeting of the Population Association of America. Washington, DC, march.
- Hao, Ling Xin. (1996). Family Structure, Private Transfers and the Economic Well-Being of Families with Children. *Social Forces*, 75, 269-292.
- Linda J. Waite. (1988). *Cohabitation : A Communitarian Perspective*. University of Chicago, The communitarian network, comnet@comunitariannetwork.org.
- Sanchez, L., Manning, W. și Smock, P. (1998). Sex-specialized or collaborative mate selection? Union transitions among cohabitators. *Social Science Research*, 27, 280-304.

Abstract

The majority of researchers, regardless of their preoccupations and interests, accept the fact that during the last decades of the 20th century "the family" has modified not only its form and content, but also the significance related to the social changes supported by the contemporary societies, especially the western ones. Thus, nowadays the term covers a varied reality, transgressing the traditional features. In the recent decades, the alternative styles to the family life have been more and more discussed, starting with the celibacy and ending with the consensual union. The present article proposes a comparative analysis regarding concubinage by comparison with marriage, cohabitation being seen as an alternative to marriage or as the final phase of engagement.

An objective approach of the cohabitation phenomenon proves the existence of clear differences among the couples that live together without having solid plans to legalize their relationship and those that intend to legalize their relationship through marriage. The study focuses on this distinction by relating to common elements with marriage as the existence of sexual life and living together in a common space.

Primit la redacție : septembrie 2005